

De Kart

oktober 2021

Jongeren en dakloosheid. Waar beginnen we? De realiteit is zo complex. Elke jongere heeft zijn eigen traject en problemen. Er is geen "one size fits all", geen standaardoplossing die in alle opzichten voor iedereen past. En enkel de vraag van dakloosheid lost het probleem niet op.

Want een dakloze jongere is een jongere die gebroken heeft met zijn familie, of die de school verlaten heeft, of beide. Die misschien het slachtoffer is geworden van geweld, of getoerd is in een kansarm gezin, of beide. Die een rugzak met trauma's meedragt, misschien een tijdje in de delinquentie heeft gezeten om te overleven, in drank of drugs is gevlucht om aan zijn of haar situatie te ontsnappen, of dat allemaal tegelijk.

Achter het woord "jongeren" kan veel schuilgaan: een zeer jonge vrouw die een gewelddadige thuissituatie is ontvlucht, een niet-begeleide minderjarige die in België is aangekomen na een pijnlijke en traumatiserende migratie, een stiefzoon waar de nieuwe partner niet wilde van weten, een meisje met een lichte handicap die door haar familie wordt verworpen of niet wordt begrepen. Of dat kind dat is opgegroeid in een gezin in moeilijkheden, opgevangen wordt door Pleegzorg, zich steeds meer gaat verzetten tegen elke institutionele opvang, een conflict heeft met "het systeem" dat volgens hem te weinig luistert, te veel regels oplegt, te star is... en onrechtstreeks ook te gewelddadig is.

In de loop van zijn of haar traject hebben de volwassenen die hem of haar moesten dragen, gefaald. Die jongere voelt zich in de steek gelaten of zelf verworpen door de maatschappij, en dat is begrijpelijk. Die maatschappij vraagt hem aan de ene kant om steeds vroeger voor zichzelf te zorgen, maar geeft aan de andere kant de middelen niet. De jongeren moeten de kost verdienen, de huishuur betalen, kortom op eigen benen staan, maar er zijn geen jobs meer en de huurprijzen zijn te hoog. Moeten we er nog aan toevoegen dat Corona en zijn gevolgen die situatie enkel erger hebben gemaakt?

Een jongere zonder vaste woonplaats is in drie opzichten op de dool: fysiek (van de ene plaats naar de andere), institutioneel (van de ene dienst naar de andere) en psychologisch (van de ene onzekere situatie naar de andere, zonder vaste steek). Die jongeren slapen een nacht bij vrienden, een nacht op een openbare plaats (de straat, een metrostation, een cinema, enz.) en soms in een sociale opvangplaats. Ze drijven steeds verder weg van de instellingen (en daarmee ook van de

plaatsen waar ze zich op hun rechten kunnen beroepen) want die zijn ontoegankelijk geworden, zijn niet langer aangepast, en staan gelijk met geweld. Bij 't Eilandje spreken we eerder van jongeren op de dool dan van dakloze jongeren. Omdat die jongeren voortdurend in beweging zijn en de institutionele structuren wantrouwen, is het bijzonder moeilijk om hen te begeleiden.

Daarom hebben we eind 2020 actief meegewerkt aan de oprichting van Macadam, een dagopvang voor jongeren op de dool, dat in juli 2021 werd geopend. Macadam heeft niet als taak om een ankerpunt te creëren, een plaats waar die jongeren naartoe kunnen komen en kunnen terugkomen, zich even neerzetten en uitrusten en waar een vertrouwensband kan groeien. Om rekening te houden met de complexe realiteit van elk van die jongeren, werd het project intersectoraal uitgewerkt met organisaties uit de sector van hulp aan daklozen, hulp aan jongeren, jeugdzorg, strijd tegen ongelijkheden en geestelijke gezondheidszorg (Le Méridien), het Brussels Forum tegen Ongelijkheden, de Ligue bruxelloise pour santé mentale, AMO Cemo, Abaka en SOS Jeunes).

Want jammer genoeg wordt de situatie elk jaar erger: niet alleen stijgt het aantal jongeren op de dool voortdurend, maar ze worden ook steeds vroeger in hun leven met dakloosheid geconfronteerd. Enkel en alleen al in Brussel spreken we over meer dan 900 minderjarige, dat is 50,7% meer dan in 2018!

Maar onze teams blijven optimistisch en vastberaden: er is geen sprake van onze jongeren te laten vallen. De werkpunten zijn duidelijk: plaatsen buiten de instellingen creëren waar de jongeren in alle vrijheid kunnen zeggen wie ze zijn, hoe ze zich in het leven zien; intersectoraal werken om hen beter te begeleiden in de globaliteit en de complexiteit van hun traject en in de specifieke context die de fase "jeugd" zeker is; naar hen luisteren en hen de kans bieden om mee te werken aan oplossingen voor hen. Onze jongeren, en die jongeren in het bijzonder, moeten opnieuw hun plaats in de maatschappij vinden: zij zijn immers de hoop en de toekomst. Daarom moeten we hen naar hen kijken en hen beschouwen als mensen en niet als problemen. De politici moeten dringend het vertrouwen herstellen door naar hen te luisteren, in plaats van hen een maatschappijvisie op te leggen die niet bij hen past.

Want het komt erop aan hen opnieuw hun waardigheid en hun plaats in onze maatschappij te geven. Die jongeren verdienen dat. Als maatschappij kunnen we hen niet opnieuw in de steek laten.

Ariane Dierickx, Algemeen Directrice van 't Eilandje
Bernard De Vos, Afgevaardigde voor de kinderrechten
Om de situatie van die jongeren beter te begrijpen, kunt u naar het interview luisteren met Bernard De Vos, afgevaardigde voor de kinderrechten en Ariane Dierickx, algemeen directrice van 't Eilandje: http://tlot.be/nl/jongeren_op_de_dool_interview/

CIJFERS EN TERMINOLOGIE

25,5%

20%

4 kinderen op 10

20,6%

933

1 Brussels kind op 4

werkloosheid bij de min 24-jarigen (met andere woorden: jongeren die als werkzoekende ingeschreven zijn bij de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling zoals Actiris of de Forem. Jongeren die niet ingeschreven zijn, zijn onzichtbaar en vallen buiten deze cijfers).

20% van die jonge werklozen is ook ingeschreven bij het OCMW.

in Brussel worden geboren in een gezin dat onder de armoeddrempel leeft.

van de Belgische kinderen woonde voor de Corona-crisis in "arme" gezinnen. We verwachten dat dit cijfer na deze crisis tot 25% zal oplopen.

933 minderjarigen werden in 2020 als dakloos geregistreerd, dat is op twee jaar tijd een stijging met 50,7%. (Telling van Bruss'Help in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

groeit op in een gezin zonder inkomsten uit arbeid.

Niet plaatsbare jongeren NEET

130 "niet plaatsbare jongeren" in de Federatie Wallonië-Brussel

14,1% NEET in het Brussels gewest.

Jongeren op de dool

Jongeren op de dool zijn jongeren van 12-13 tot soms 25 jaar. Ze zijn ook niet altijd dakloos in de enge betekenis van het woord, maar gaan steeds heen en weer tussen vrienden, sociaal verblijf, familie, openbare plaatsen, kraakpanden, enz. Die jongeren hebben de band met thuis, de school, de instelling losgelaten. Doordat ze geografisch rondzwerven, is het bijzonder moeilijk hen op te volgen. Daarom ontstond het idee om een ankerpunt te creëren, dankzij de nieuwe opvangstructuur Macadam waar 't Eilandje actief aan meewerkt. Deze structuur wil laagdrempelig en onvoorwaardelijk zijn.

93 de dool

NBMV in de Federatie Wallonië-Brussel in 2019.

ÉDITORIAAL

Beeldbelemmer: Nino Claesson, Tibbaoui Corraoie, Ariane Dierickx, Audio Granelly en Anne Pollalis
Illustraties en grafische vormgeving: Images Pneumatiques - Constante Prox en Simon Malaboux
Druk: The Mailing Factory

GETUIGENIS

Antoine is 17.
Hij woont bij zijn moeder, zijn stiefvader en diens kinderen. De hel van de straat kent hij al.

het appartement was te klein voor iedereen
men riep me niet als het etenstijd was mijn stiefvader
zei me dat ik moest zwijgen voor mij stond er geen bord
geen bestek niets
ze gingen naar oma en opa mij zeiden ze niets
her was allemaal voor de kleintjes niets voor mij
ze hebben me te vaak stokken in de wielen gestoken
ik weet niet hoe ik het moet uitleggen
ik wilde gewoon meisjes versieren
muziek maken, feesten met de vrienden snap je
mijn stiefvader
mijn stiefvader dat was het niet.
mijn punten waren ook niet goed
ik maakte altijd te veel lawaai
ik studeerde niet genoeg en ging te veel uit,
ik ging niet voluit, dat had ik moeten doen
dus toen hij me sloeg
zie daar
en zo volli

u zegt mevrouw het is maar enkele dagen ik heb wat problemen
maar het gat wel ik los het wel op maak u geen zorgen
maar niet maar het gaat niet
ik kan nergens naartoe
toen ik ben vertrokken heeft mijn stiefvader geroepen
dat ik maar beter niet terugkwam
mijn moeder weende
maar heeft niets gezegd, ze is bij hem gebleven ze is gebleven en dan
her spijt me
ik heb het niet lang volgehouden ik bedoel de school slapen bij vrienden
en dan welke vrienden ze waren er niet
en hun ouders wilden sowieso niet dat ik met hen optrok
ik ben niet zoals die jongeren
men bekijkt me, overal war ik naartoe ga licht men me uit
snap je plots begrijp je dat je op niemand kan rekenen
dan moet je ergens naartoe gaan waar men je niet kent

als je té depri bent zijn er altijd mensen in het centrum
je ziet gasten fuiven ze zijn dronken ze snappen niet echt
wat er aan de hand is het maakt hen niet uit waar je vandaan komt
als je het goed aanlegt kan je met hen aanpappen ze trakteren je wat pintjes
een sigaretje je voelt je wat minder alleen
maar dat duurt niet lang
je gaat met hen mee naar de cafés ze schuiven je iets toe
je snapt wel wat ik bedoel
plots denk je dat het goed zit, maar neen
daarna is het hetzelfde je kan nergens heen
naar mijn moeder neen laat maar
neen
ik hoop niet dat ze op mij wacht
misschien zit ze wel te wachten mogelijk maar
ik weet het niet
op de bank slapen dat is serietuze kost
allez je trekt een laatste keer aan je sigaret
in het donker en je hoort geluiden rond je
wat doe je dan
dan stap je en stap je de hele nacht lang
je wacht tot de zon weer opkomt
het eindigt nooit
misschien is er daarna een plaatsje
in een of ander centrum
ergens
en dan word je razend omdat je bij jezelf zegt
als je nu al zo is wat zal het zijn als ik 18
ben ben ik verloren
ben ik verloren

INTERVIEW

Madeleine Guyot, voorzitter van de vereniging Macadam - jongeren op de dool, en Simon Niset, directeur van een van de opvanghuizen voor alleenstaande mannen van 't Eilandje in Charleroi wisselen van gedachten over de specifieke kenmerken van de begeleiding van jongeren (tussen 15 en 26 jaar).

DE BEGELEIDING VAN JONGEREN OP DE DOOL:

't Eilandje: Simon Niset, Vangt u jongeren op in uw opvanghuis?
Simon Niset: Ja, in 2019 en in 2020 waren 20% van onze bewoners zijn jongeren tussen 18 en 24 jaar. Dat is behoorlijk veel. Het is een recente evolutie.

't Eilandje: Hoe zijn die bij u aangekomen?
Simon Niset: Dat kan op verschillende manieren gebeuren. Ze kennen opvanghuizen, of ze hebben zich tot de hoop ergens een opvangplaats en tijdelijk onderdak te vinden... Wat mij treft is dat veel van die jongeren al een geschiedenis in de jeugdhulp hebben. Men kan zich dus afvragen of er iets mislukt is in een vroeger stadium, in het gezin en daarna bij de instellingen die geacht worden de taak over te nemen. Iemand tot zelfstandigheid te brengen, is altijd complex geweest. We moeten echter vaststellen dat het voor een flink deel van de jongeren niet werkt zoals het zou moeten.

't Eilandje: Het risico op 'a'glijden' zou volgens u kleiner zijn als de jongeren onder elkaar blijven en geen contact hebben met de oudere doelgroep?
Simon Niset: Ik zou niet zeggen dat het een problematiek is die eigen is aan het feit dat de jongeren bij elkaar hangen. Het is volkomen normaal dat jongeren samenklitten. Wat voor ons zo complex maakt, is dat we hen duidelijk moeten maken dat er voor hen andere dingen op het spel staan dan voor jongeren die in een gezin zitten. We kunnen respecteren dat men op 'n 18 gaat feesten, zorgeloos en onbekommerd is... Maar een jongere blijft 9 maanden bij ons, en als we op die 9 maanden tijd de huisvesting niet rond krijgen, dan gaat hij opnieuw op straat belanden. Zo 'n jongere moet dus dringend in actie schieten, maar soms is het moeilijk om hen dat te doen inzien.

't Eilandje: Wat is het risico op 'a'glijden'?
Madeleine Guyot: Wat Simon zegt, klinkt op alle niveaus sterk door. Het is een complexe kwestie. Deze doelgroep wil dat hun aanvragen (en ook het "niet aanvragen") gehoord worden, wil begrepen worden en wil dat opnieuw een band tot stand wordt gebracht. Het project Macadam wil een laagdrempelige en onvoorwaardelijke dagopvang bieden aan een doelgroep die afgehaakt heeft en wil hen zo spoedig mogelijk een antwoord buiten de instellingen bieden. Laagdrempelig betekent dat elke jongere er welkom is, ongeacht hoe complex zijn situatie

't Eilandje: Is het feit dat je wordt gefinancierd door de overheden, die verwachtingen koesteren, geen risico dat het toch een 'instelling' gaat worden?
Madeleine Guyot: De kern van Macadam is precies de intersectorale werking: geestelijke gezondheidszorg, jeugdhulp, dakloosheid, strijd tegen armoede, enz. 't Eilandje kent deze aanpak goed genoeg, omdat het in de raad van bestuur zetelt en met vele andere sectoren samenwerkt. Dat waarborgt een ruimere blik dan louter de blik van één enkele speler, van één enkele "beleidsvisie". Macadam wil niet in een hokje terecht komen en wil op

HET PROJECT MACADAM

is, ongeacht in hoeverre hij op eigen benen staat.

't Eilandje: Wat bedoelt u met 'een antwoord buiten de instellingen'?
Madeleine Guyot: Dat betekent dat we aan de structuur constant de kans geven om zich af te vragen of de diensten die hij aanbiedt, wel aansluiten bij de noden. Dat betekent dat we de structuren dwingen om zich aan te passen aan de jongeren, in plaats dat de jongeren zich moeten aanpassen aan de structuur. Het betekent ook dat we vermijden met een starre structuur te werken, want voor bepaalde jongeren werkt het om een project te starten, werkt een huisvestingsproject, enz. maar voor heel wat andere jongeren werkt dat niet meer. Ze hebben een time-out nodig. Macadam wil hen dat bieden, met een begeleiding. Dat impliceert dat het project Macadam bereid is om te luisteren naar de vragen die de jongeren niet stellen. Dat zijn de drie krachtlijnen van Macadam: onvoorwaardelijk, geen vastgeroeste instelling zijn, en luisteren naar het niet aanvragen.

't Eilandje: Wat is de goede manier om die jongeren op te vangen en te begeleiden?
Simon Niset: Ik meen dat we naar een maximale diversiteit moeten streven en homogene groepen moeten vermijden, opdat alle jongeren zich uitgenodigd voelen om naar het centrum te komen. Verder zijn die jongeren volop aan hun persoonlijkheid aan het werken, stellen ze een systeem en elke andere vorm van gezag in vraag. Er is dus een kader nodig dat duidelijk is maar waarmee de opvoeders intelligent kunnen omgaan, anders dreigt het bijzonder ingewikkeld te gaan worden.

Madeleine Guyot: We vangen alle jongeren op, door de opvangmodaliteiten aan te passen. Het enige wat die jongeren gemeen

de wip zitten tussen meerderjarigheid en minderjarigheid, dakloosheid, jeugdhulp, geestelijke gezondheid, strijd tegen armoede, enz.

't Eilandje: Simon Niset, wat vindt u van het idee om een laagdrempelige dagopvang voor jongeren te openen?
Simon Niset: Ik denk dat het een zeer zinvol initiatief is. Het is ook echt dringend. Die nood is eerder al aangekaart door Philip De Buck, directeur van het dagopvangcentrum van 't Eilandje. Hij was gealarmeerd door het aantal jongeren dat hij zag langskomen, door hun moeilijkheden om hun plaats te vinden in een centrum dat voor iedereen openstaat, door de moeilijkheid van het team om aan hun specifieke noden en verwachtingen te voldoen en door de mogelijk slechte invloed die de oudere bewoners zouden kunnen hebben op de jongere bewoners die Philip De Buck als ultieme kwetsbaar beschouwt.

't Eilandje: Wat is de goede manier om die jongeren op te vangen en te begeleiden?
Simon Niset: Ik meen dat we naar een maximale diversiteit moeten streven en homogene groepen moeten vermijden, opdat alle jongeren zich uitgenodigd voelen om naar het centrum te komen. Verder zijn die jongeren volop aan hun persoonlijkheid aan het werken, stellen ze een systeem en elke andere vorm van gezag in vraag. Er is dus een kader nodig dat duidelijk is maar waarmee de opvoeders intelligent kunnen omgaan, anders dreigt het bijzonder ingewikkeld te gaan worden.

Madeleine Guyot: We vangen alle jongeren op, door de opvangmodaliteiten aan te passen. Het enige wat die jongeren gemeen

